TÜRKİYE'NİN "GIDA" ŞOKU

TÜRKİYE'DE "GARİP" BİR GIDA ENFLASYONU YAŞANIYOR... BİRİNİN "AK" DEDİĞİNE DİĞERİ "KARA" DİYOR. **KİMİLERİ ÜRETİCİLERİ, KİMİLERİ KURAKLIĞI, KİMİLERİ ÜÇ KURUŞLUK ANALİZ YAPMADAN DÜNYA GIDA FİYATLARINI, KİMİLERİ MAZOT VE GÜBREYİ, KİMİLERİ TARIM POLİTİKASINI, KİMİLERİ DE ARACILARI GÜNAH KEÇİSİ YAPIYOR.** TÜM ÖN YARGILARI RAFA KALDIRALIM, HERKESİN ARŞININA GÖRE BEZ VERME DERDİNE DÜŞMEDEN İNCELEYELİM. BAKALIM, RAKAMLAR NE SÖYLÜYOR?

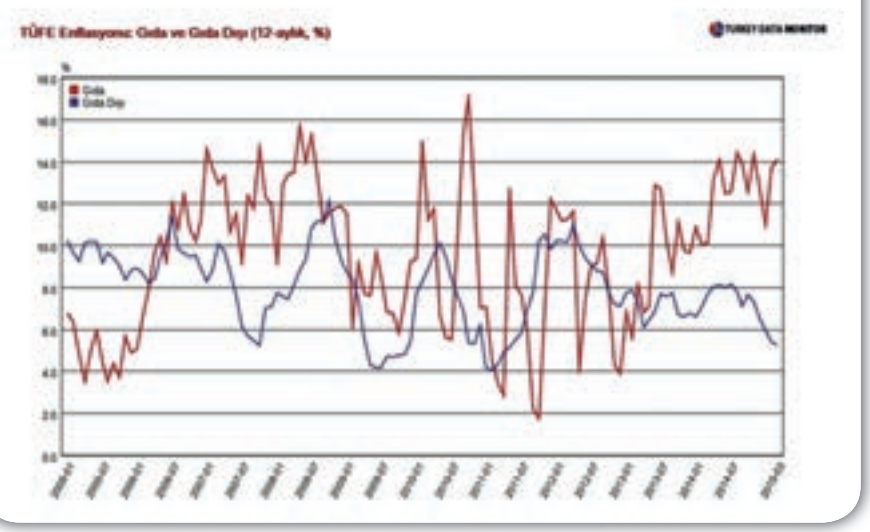
Erkin ŞAHİNÖZ | *Ekonomist*
erkinsahinoz@yahoo.com

Türkiye'de ciddi bir "gıda şoku" yaşanıyor. Hemen aşağıda yer alan grafikte Türkiye'nin yıllık gıda ve gıda-dışı enflasyonu görünüyor. Gıda-dışı enflasyonumuz yıllık bazda %5,5 düzeyine gerilemiş durumda. Kurdaki yükselişin neden olduğu enflasyon baskısına rağmen zayıf büyüme nedeniyle gıda-dışı enflasyonumuz geriledi. Ama gıda fiyatlarında 2012 yılından beri devam eden güçlü bir yükseliş trendi var. Öyle ki, gıdadaki yıllık enflasyon mart ayında %14,1'e ulaştı. Gıda ve gıda-dışı enflasyon arasında emsali az bulunur büyük bir ayrışma var.

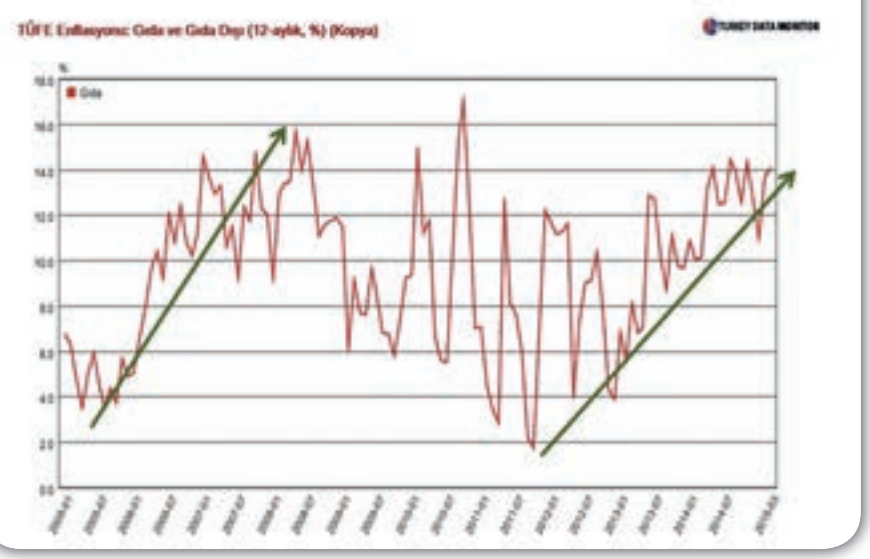
Grafik I

Gıda ve Gıda-Dışı Enflasyon

Grafik II

Gıda Enflasyonu

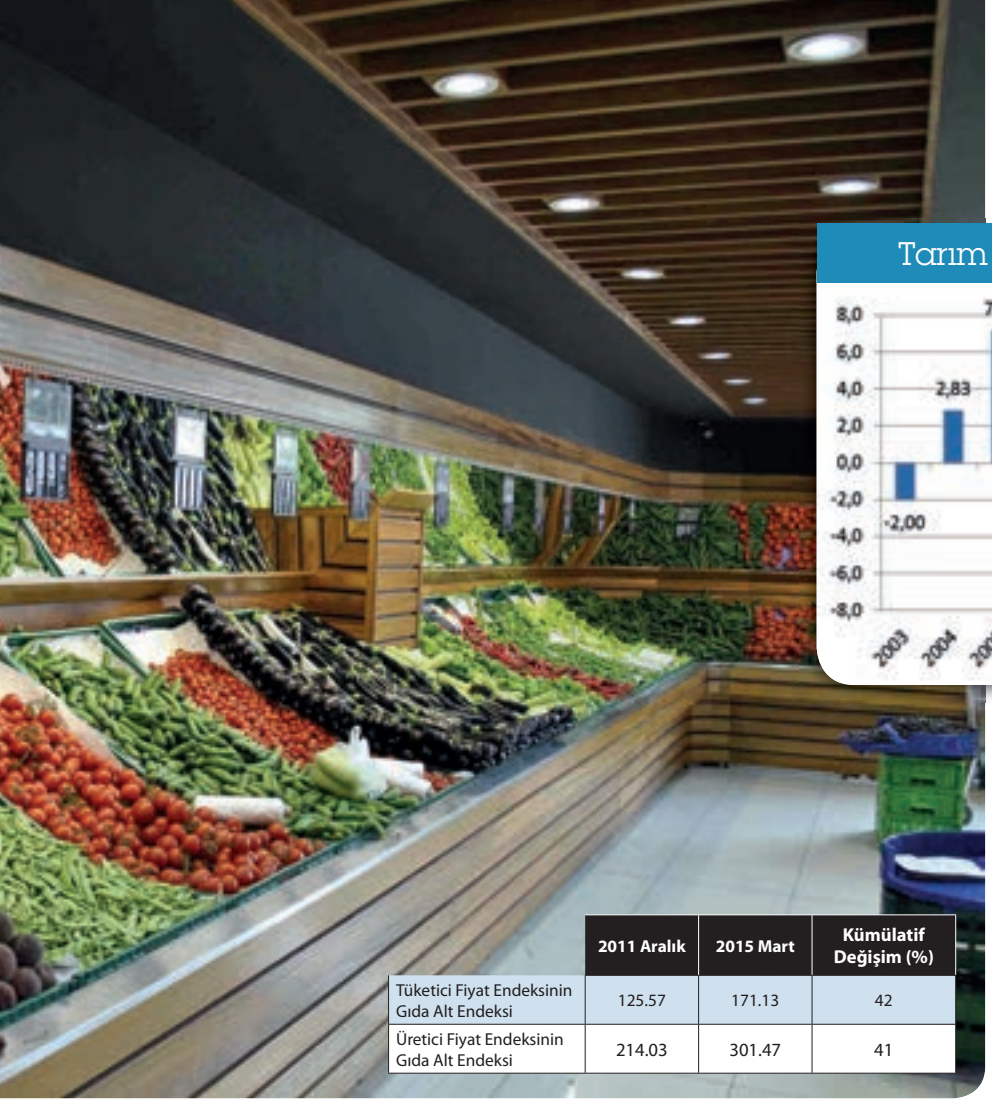

Türkiye benzer filmi 2005-2008 yılları arasında da seyretmişti. Gıdada benzer enflasyon yakın geçmişte de kendini göstermişti. Grafik II'de 2005-2008 ve 2012-2015 "gıda şokları"nı karşılaştırabilirsiniz.

Gıdada yıllık enflasyon 2005-2008 yılları arasında da kuvvetli bir yükseliş eğilimine girmiş ve yıllık gıda enflasyonu 2008 yılında % 16'ya ulaşmıştı. Son dönemdekine çok benziyor. Ama arada dramatik bir fark var. Şimdi bu noktada duralım ve küresel gıda fiyatlarına bir göz atalım.

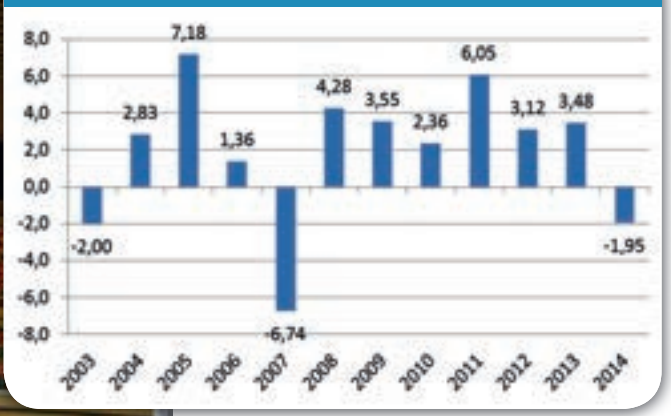
2005-2008 yılları arasında Türkiye'de yaşanan yüksek gıda enflasyonu dış kaynaklıydı. Eş zamanlı olarak belirgin bir küresel gıda enflasyonu da vardı. Gıdayı geçtim, yüksek enflasyon hemen hemen tüm varlık fiyatlarında söz konusuydu. Nitekim varlık fiyatlarındaki balonun patlaması yüzyılın en büyük finansal krizi olan 2008-2009 krizini tetiklemişti.

Son dönemde ise bizdekinin aksine küresel gıda fiyatlarında "deflasyon" yaşanıyor. Dünyada gıda fiyatları çok yükselmiyor. Dünyada gıda fiyatları yatay da seyretmiyor. Dünya genelinde gıda fiyatları sert bir şekilde düşüyor.

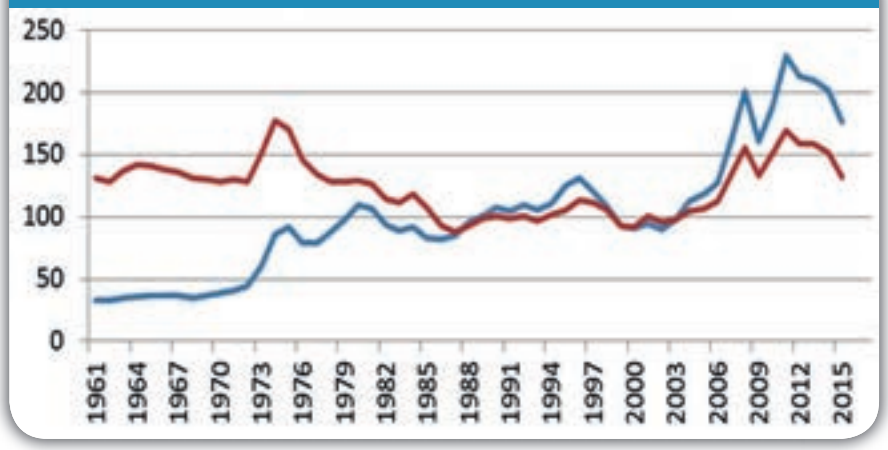
	2011 Aralık	2015 Mart	Kümülatif Değişim (%)
Tüketici Fiyat Endeksinin Gıda Alt Endeksi	125.57	171.13	42
Üretici Fiyat Endeksinin Gıda Alt Endeksi	214.03	301.47	41

Tarım Üretiminde Yıllık Büyüme

Grafik III

Küresel Gıda Fiyat Endeksi, 2002-2004=100

Grafik III'den küresel gıda fiyatlarının seyrini inceleyebilirsiniz.

2011 yılından beri küresel gıda fiyatları kümülatif olarak %20 'ye yakın düşmüş. Aynı dönemde Türkiye'de gıda fiyatlarındaki kümülatif artış ise %40'ı aşmış. Merak etmeyin. Yanlış yazmadım. Siz de yanlış okumadınız.

O halde bizde yaşanan "gıda şoku" dışarıdan kaynaklanmıyor. Kaldı ki, herkes Mersin'e giderken biz tersine gidiyoruz. Birinci mesajı cebimize koyduk, devam ediyoruz.

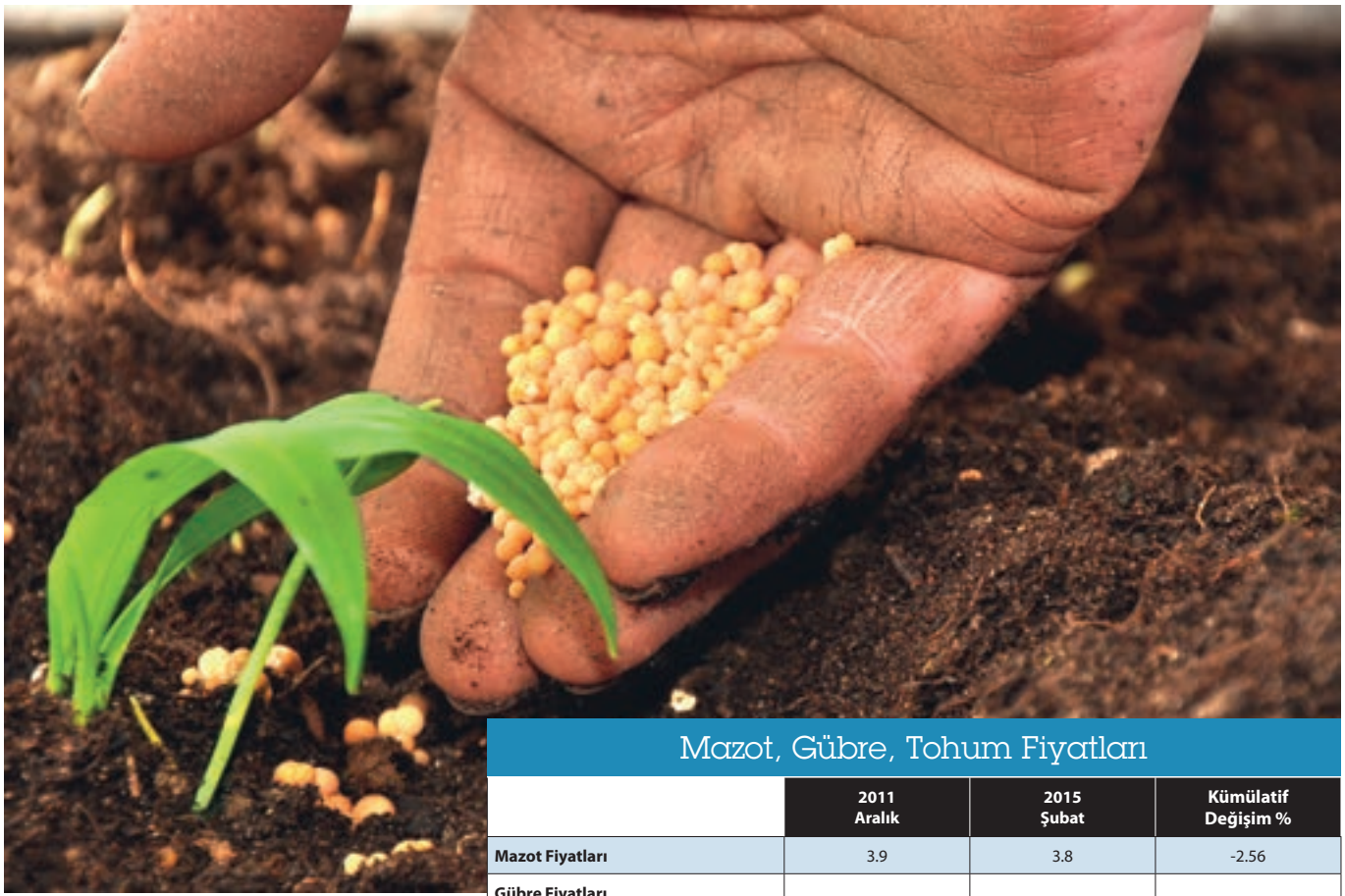
Peki, gıdada yaşananlar "kuraklık"tan mı kaynaklanıyor? Meteorolojik kuraklığın tanımıyla başlayalım. Kuraklık, doğal bir iklim olayıdır. Nem oranının "normal"in altına düşmesi ve uzun bir süre "normal"in altında kalmasıyla birlikte yaşanan hidrolojik dengesizliktir. "Meteorolojik kuraklık" uzun sürerse "tarımsal kuraklığa" dönüşür. Sonucunda da tarımsal üretim olumsuz etkilenir. Bu da gıda fiyatlarını olumsuz etkiler.

Son 40 yılda Türkiye sert "meteorolojik kuraklık" dönemleri yaşamıştır: 1971-1974, 1983-1984, 1989-1990, 1996-2001, 2007-2008 ve 2013-2014 kuraklık dönemleri. Bunların bir kısmı tarımsal kuraklığa dönüşmüş, bir kısmı meteorolojik kuraklık aşamasından diğer aşamalara sıçramadan bitmiştir.

Gıda şoku yaşadığımız "2012-günümüz" döneminde Türkiye'de kayda değer bir meteorolojik kuraklık ta yaşandı. Peki, "meteorolojik kuraklık", "tarımsal kuraklığa" dönüşmüş mü? Bir de buna bakalım.

Sayfa başında Türkiye'de tarım sektörünün yıllık reel büyüme hızları görülüyor. Tarım üretiminde 2014 yılında reel bazda küçülme var. 2012-2014 yılları arasındaysa tarım üretiminde yıllık ortalama büyüme hızı %1,6 olarak gerçekleşmiş. Bu da son 10 yılın yıllık ortalama büyüme hızı olan %2,3'un altında. Özetle, meteorolojik kuraklık kısmen de olsa tarımsal kuraklığa neden olmuş. Ancak tarım üretiminin büyüme hızındaki yavaşlama gıda fiyatlarındaki kümülatif %40 yükselişi açıklamakta yetersiz kalıyor. Bu da ikinci mesajımız, devam ediyoruz.

Gelelim üretici fiyatlarıyla tüketici fiyatları kıyaslamasına. TÜİK kendi raporunda "üretici fiyatları endeksinde, tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren üreticilerin yetiştirdiği ve piyasaya arz ettiği ürünlerin ilk el satış fiyatları izlenmektedir" diyor. Bir başka ifadeyle, ilk el satış fiyatı olarak takip edildiği için üretici fiyatlarında aracılık

maliyetleri bulunmuyor. Buna göre, 2012-günümüz döneminde tüketici fiyat endeksinin gıda alt endeksi %42 yükselmiş. Üretici fiyat endeksinin de gıda alt endeksinde %41 yükseliş söz konusu. Tüketici fiyatlarındaki yükselişin neredeyse tamamı üretici fiyatlarındaki yükselişten kaynaklanmış görünüyor. Bu da üçüncü mesajımız, devam ediyoruz.

Peki, tüketici fiyatlarına birebir yansımış olan üretici fiyat artışları nereden kaynaklanıyor?

Üretimin en önemli üç girdisine bakalım. Mazot, gübre ve tohum...

Bahse konu dönemde mazot fiyatlarında az da olsa düşüş yaşanmış. Gübre fiyatlarında ortalama kümülatif %20, tohum fiyatlarındaysa ortalama %30 kümülatif artış var. Gıdada üretici fiyatlarındaki artışın tohum ve gübreden kaynaklandığı ortada. Üstelik bu artış üreticinin fiyatına yansıttığından daha fazla. Ağlayan üreticiye de hak vermek gerekiyor. Türkiye'de yaşanan gıda şoku tohum ve gübre enflasyonundan kaynaklanıyor.

Şimdi oturup bakmalıyız. Bu sevimsiz tabloyu nasıl değiştirilebiliriz? Bir sonraki yazılarımda devam edeceğim.

Mazot, Gübre, Tohum Fiyatları

	2011 Aralık	2015 Şubat	Kümülatif Değişim %
Mazot Fiyatları	3.9	3.8	-2.56
Gübre Fiyatları			
A Sülfat %21	571	585	2.45
A Nitrat %26	619	820	32.47
A Nitrat %33	787	950	20.71
	2011 Ortalama	**2014 Ortalama**	**Kümülatif Değişim %**
Tohum Fiyatları			
Buğday	1120	1297	15.8
Arpa	850	1192	40.24
Mısır	13000	16011	23.16
Çeltik	2150	2848	32.47
Nohut	5000	5042	0.84
Mercimek	3500	2721	-22.26
Kuru Fasulye	4500	9401	108.91
Soya	3000	3208	6.93
Ayçiçek Hibrit	22500	30590	35.96
Yer Fıstığı	10000	10565	5.65
Pamuk	6000	7123	18.72
Şeker Pancarı	80000	82675	3.34
Patates	1250	2083	66.64
Yonca	10000	18465	84.65
Korunga	3000	4867	62.23
Fiğ	2100	3030	44.29